

lis, tunc utique nullum reddit Sacramentum, contra vero si non repugnet substantiæ matrimonii, ut *volo te, si patrem occideris*; nam consensus censetur absolutus, & conditio habetur pro non adjecta. Sed in foro interno si deficiat legitimus consensus, re vera nullum erit matrimonium. Constat ex *c. finali de condit. appos.* R. 3. conditio honesta de futuro facit quidem sponsalia; sed non matrimonium, quod exigit consensum de præsentii. Hinc postquam conditio impletur, non valet matrimonium, nisi accedat novus consensus, ut multi volunt cum D. Th. aut saltem prior virtualiter perseveret, ut aliis placet.

36. *Quest. 7.* Quid sit Matrimonium celebratur sub conditione: *si Pater consentiat*? R. si conditio sit de præsentii, vel præterito, stante consensu Patris; valet matrimonium, etiam si contrahentes illum ignorent. Quod si conditio sit de futuro, suspenditur matrimonium usque ad eventum conditionis. Ita omnes. Quod si Pater taceat, aut aliter dubitetur de ipsius assensu, standum est circumstantiis, & præcipue menti contrahentium, an contenti fuerint, quod positive non disenserint. Recte autem animadvertit Roncaglia, cavendum esse Parochis, ne absque urgentissima causa admittant conditionata hujusmodi matrimonia, ex quibus oriri gravia possunt incommoda, & difficultates contra validitatem ipsorum.

37. Nota, valde differre conditionem a demonstratione, modo, die, causa, & similibus. Demonstratio enim, vel causa matrimonio ad-

jecta, etiam si turpis sit, vel falsa non suspendit matrimonium. Hinc si quis dicat: *duco te, quia es virgo, dives*, cet. esto errore feratur, valide contrahit, cum præbeat consensum absolutum, qui non impeditur nisi ab errore circa substantiam, vel circa condiciones substantiales matrimonii. Neque suspendit *modus*, v. g. *duco te, ut mihi inservias*, etiamsi de re turpi sit, vel impossibili, v. g. *duco te, ut occidas*, quia consensus non pendet a modo, sicut a conditione. Verum si *modus* sit contra substantiam matrimonii, v. g. *duco te, ut adulterium facias*, videtur excludere animum vere contrahendi per intentionem contractui oppositam. *Dies* autem apposita, v. g. *duco te post triduum* suspendit contractum, quia ita contrahens non intendit perfectum ponere consensum, nisi post diem tertium.

CAPUT IV.

De usu Matrimonii.

38. *Quest. 1.* Quando sit illicitus usus conjugii? R. eum per se licitum esse docet Apost. ad Cor. 1. c. 2. *Uxori vir debitum reddat*. Potest autem ex accidenti esse illicitus. 1. si dubium sit de valore matrimonii, donec moraliter constet matrimonium carere legitimo impedimento. Hinc dubitans de morte prioris conjugis non potest iterum contrahere, nisi constet saltem moraliter priorem conjugem obiisse; ex *c. dominus de secund. nup.* Pariter is, qui

dubitat de impedimento matrimonium dirimente, nequit matrimonium contrahere, etiam cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti; quia illicitum est ministrare Sacramentum cum sola opinione probabili de valore ipsius, ut declaravit Innoc. XI. Idem dico, si constet de impedimento, & dubitetur de dispensatione; tunc enim neque potest contrahi matrimonium, neque illo forte contracto peti debitum, cum possessio stet pro impedimento. Secus vero, si constet de dispensatione, dubitetur vero de ipsius valore, cum pro illo stet possessio; scilicet si impedimentum sit de jure Ecclesiastico.

39. *Quæst. 2.* An matrimonium jam inito, liceat contrahentibus petere debitum, aut reddere, si dubius sit valor ipsius? R. 1. durante dubitatione, sive ipsa antecesserit matrimonium, sive illi supervenerit, conjux dubitans ante diligentiam adhibitam ad vincendum dubium non potest debitum petere; sed potest, ac debet reddere conjugi bona fide petenti. Constat ex *c. dominus de secund. nup.* & ex *c. inquisit. de sent. excommun.* Est autem expressa doctrina D. Thomæ, Bonaventuræ, & Antonini. Ratio autem est, quia petens debitum operaretur cum conscientia practice dubia; non ita reddens, cum alter conjux jus habeat possessionis, quo nequit exspoliari, nisi certo constet de nullitate matrimonii.

40. R. 2. Contracto matrimonio bona fide, si adveniat ratio dubitandi, quæ adhibita diligentia vinci non possit, non solum licet reddere, sed etiam petere, cum possessio stet pro illius valore in eo, qui bona fide contra-

xit. Sic possessor bonæ fidei, post diligentiam adhibitam, sicut potest rem apud se retinere, ita etiam potest ea uti. Sic etiam cum dubitatur de valore matrimonii propter dubitationem de impotentia, in *cap. laudabilem* conceditur triennii experimentum, ut certi fiant conjuges de tali impedimento. Textus autem ab adversariis adducti intelligendi sunt de vitanda petitioni, antequam adhibeatur prudens diligentia, & ipsa adhibita possit deponi dubitatio per judicium reflexum de possessione valoris matrimonii.

41. Jam vero ad dignoscendum, utrum validum censi possit matrimonium, an potius nullum, tres afferuntur regulæ. 1. ut plurimum non tenetur conjux credere alteri asserenti se fecte consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex *c. per tuas de probat.* & *c. cum a nobis, de Test. & attest. Dixi ut plurimum*, aliquando enim est ratio aliter censendi, vel saltem dubitandi; puta, si conjux versetur in articulo mortis; si non soleat mentiri, aut pejerare; si sit persona pia, & velit separari, aut religionem ingredi, cæt. 2. regula: si quis audiat ab aliis fide minime dignis, vel ex fama incerto auctore vulgata, adesse impedimentum, non habet prudentem rationem dubitandi, adeoque licite potest contrahere matrimonium ex *c. si duo q. 6.* 3. testimonium unius fide digni, aut fama publica ex certo auctore, ut dicunt, exorta, sufficit, ut conjux ab debito petendo absteat, donec veritatem inquirat; sed non tenetur interim negare con-

jugi petenti; imo, si adhibita prudenti inquisitione nihil inveniatur, potest & reddere, & petere. *Salmant. Navarrus*, alii.

42. An liceat debitum petere cum periculo gravi vitæ, aut valetudinis? R. negat. cum nemo sit dominus suæ vitæ, vel salutis. Hinc si alter conjugum laboret lepra, morbo venereo, phthisi, vel alio morbo contagioso debet ab usu conjugii abstinere, ne sibi, vel conjugii grave detrimentum inferat. Potest autem excusari aliquando, qui in diuturno morbo perit, aut reddit debitum, ut vitet in se, vel in alio periculum incontinentiæ. Nunquam licet uti copula conjugali cum periculo abortus, qualis esse potest tempore prægnationis. Et ideo a S. Hieronymo, & aliis PP. graviter increpantur viri coeuntes cum muliere prægnante; non tamen ita, quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus; inquit D. Th. in 4. dist. 81. Semper autem esse peccatum, saltem veniale, censent multi cum S. Antonino 3. p. tit. 1. c. 20. quod quidem ego verum esse sentio, nisi adsit periculum incontinentiæ, vel alia honesta causa. Idem dico de coeuntibus tempore menstrui, qui venialiter peccant, nisi justa ratio excuset.

43. *Quæst. 4.* An & quale sit peccatum usus conjugii voluptatis causa? R. extat propositio damnata ab Innoc. XI. dicens: *opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.* Est autem ratio, quia ordo naturæ invertitur, cum delectatio,

quæ solum est via quædam ad generationem instituta, habet rationem finis. Non est tamen mortale, ut fert communis opinio cum S. Th. *Suppl. q. 64. art. 6.* cum objectum non sit conjugibus graviter vetitum, nec delectatio habeat rationem ultimi finis. Imo nullum erit peccatum, si conjuges intendant procreationem proles, & utantur moderate naturali voluptate, ut finem assequantur. Nequit autem a mortali vir excusari, qui dum accedit ad suam conjugem, aliam cogitat, ut animam pascat, vel ut se ad coitum, respiciendo ad imagines alieni sexus ob periculum delectationis de prohibito objecto. Ob quam rationem non licet conjugatis delectari de copula aliena, quicquid aliqui dicant.

44. *Quæst. 5.* Quale sit peccatum in conjugibus vii copula modo naturæ indebito. Paucis rem expedit, quæ ex tradita doctrina de sexto decalogi præcepto facile potest intelligi. R. igitur 1. grave peccatum est in conjugem non servare vas debitum, quod quidem esse veram sodomiam, docetur communiter. 2. grave item peccatum est coire situ, & ratione minus apta, & naturali, si periculum sit effusionis semini; etiam tamen veniale, si absque hujusmodi periculo fiat, aut sine alio affectu graviter interdicto. Ita D. Th. in 4. dist. 31. in fine. 3. erit etiam mortale inceptam cohibere seminationem, ubi sit periculum pollutionis extra vas naturale, aut impediendi generationem. Nota, permitti conjugibus oscula, & tactus, si proxime referantur ad copulam; aliter sunt veniale peccatum; erunt autem mortale, si proximum sit periculum pollutionis V. A.

45. *Quest. 6.* Quando usus conjugii sit præceptus? R. 1. Conjuges nulla lege obligantur ad usum matrimonii, cum ille non sit de essentia conjugii, nec teneantur uti jure suo. R. 2. sæpe tenentur vel ex caritate, vel ex justitia ad reddendum, atque etiam petendum debitum conjugale. Ac primo quidem graviter peccat conjux, qui alteri serio, & juste petenti debitum negat; cum materia gravis sit, & ex justitia debita. Non erit tamen peccatum saltem grave, si conjux viro neget benevolo, & remissivo animo petenti, modo absit periculum incontinentiæ. Nullum autem erit peccatum, si justa sit negandi ratio, puta, si alter conjux sit immoderatus, si modo innaturali, vel in loco publico, aut sacro, vel cum proprio peccato. Non est tamen ratio sufficiens negandi, si plures nascantur liberi, quam possint alii, nisi id cedat in grave damnum filiorum, qui prius nati sunt, & nullum sit periculum incontinentiæ. Neque est ratio negandi peccatum ejus, qui petit, v. g. ob pravum finem, vel voto castitatis obstrictus, cum valide quidem petat, quantumvis illicite. Intellige, nisi ex reciproco consensu uterque voverit castitatem, quo in eventu adhuc probabiliter valide petunt, cum non intendunt cedere juri suo.

46. Sed conjux a reddendo excusatur, si reddere non possit absque peccato proprio, etiam si veniali. Aliud vero dicendum, si peccatum se habeat ex parte exigentis; tunc enim nisi precibus ipsum retrahere possit, non solum potest reddere, verum etiam debet. Excusatur etiam

nolens reddere conjugi ebrio, vel amenti; licet tamen eidem reddere, modo absit periculum scandali, vel abortus. Peccaret tamen, qui excitaret ad copulam conjuges ambos amentes, quia esset causa, ut filii carerent debita educatione. Nec vero tenetur quis reddere conjugi laboranti morbo contagioso cum periculo vitæ, vel gravis morbi; secus si periculum sit leve, aut levioris damni.

47. *Quest. 7.* An, & quando conjuges teneantur petere debitum? R. Etsi nemo per se loquendo ad id obligetur, tenetur tamen ex caritate, v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi. Hinc ait D. Th. Suppl. 3. p. q. 44. a. 2. *quando vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi sed propter verecundiam tacet, tenetur reddere.* Quod non obligat mulierem, nisi vir expresse petat, cum in eo verecundia præsumi non debeat. Excipe, nisi feminae certo constet de pudore, & timiditate mariti. Uxor autem non tenetur petere, nisi necesse id foret ad liberandum maritum a periculo incontinentiæ. An autem hæc obligatio oriatur ex justitia, ut multis placet, an solum ex charitate, ut alii plures volunt, parum refert ad praxim. Ex justitia vero legali tenetur conjux petere debitum, quando salus publica periclitatur, si prole careat.

48. Nota 1. Conjux prohibitus a petendo conjugali debito ratione voti, vel affinitatis, vel cognationis spiritualis post matrimonium contractæ, potest ac debet illud reddere, si adsit periculum incontinentiæ in altero conjuge. 2.

conflux impeditus, quamvis in periculo sit incontinentiæ, non potest debitum petere, sed potest dispensationem postulare; nisi forte aliquando sit periculum in mora, & commode obtineri nequeat dispensatio, ut probabiliter docent aliqui.

3. Quod liceat conjugi petere debitum ab excommunicato, constat ex c. *quoniam multos* c. 11. q. 3. an autem excommunicato id liceat, non ita certum est. Probabilior tamen DD. sententia affirmat; eo quod lex Ecclesiastica non obliget cum tanto periculo, in quo versaretur Excommunicatus, qui nec posset separari a conjugē, nec posset petere.

CAPUT V.

De cohabitatione, & divortio Conjugum.

49. *Quæst. 1. An, & quando teneantur conjuges simul commorari?* R. Conjuges tenentur ex justitia ad habitandum in eadem domo, mensa, & thoro. Unde nemo conjugum, altero invito, potest alio discedere ad longum tempus ex c. 1. *de conjug. lepr.* nisi adsint justæ causæ, v. g. publici boni, vel aliendæ familiæ. Quod si vir diu alibi manere debeat, tenetur, si commode possit, secum ducere uxorem, ut cum ipso habitet; ipsa vero sequi virum tenetur, tanquam sui, & familiæ caput. Intellige, nisi inde timeatur grave ipsius, vel periculum, vel onus, aut nisi aliter pactum fuerit in contractu matrimonii. Virum autem vagum sequi mulier non tenetur; uti nec exulem, ut probabiliter, do-

cent multi, aliis repugnantibus, mea quidem sententia probabilius.

50. Possunt conjuges ex mutuo consensu invicem separari, modo absit periculum incontinentiæ, & nullum detrimentum afferatur educationi prolis. Ita communiter DD. ex illo Apost. 1. ad Cor 7. : *nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; & iterum revertimini in id ipsum, ne tentet vos Satanas.* Potest quoque vir; invita muliere, peregrinationem, saltem brevem suscipere; sed in muliere non licet, cum sit subjecta viri potestati, nec deceat feminam ut plurimum peregrinari.

Dubitari solet, an liceat viro non habitare cum uxore, quæ promissam dotem non solvit, & an eam alere teneatur? Quod ad primum attinet, negant communiter TT. eo quod obligatio simul habitandi oriatur ex lege naturali, ac Divina Matrimonii, quæ non pendet a solutione dotis. Ad 2. vero respondent, virum non obligari ad alendam uxorem, quæ cum possit solvere dotem, non solvit. Ita constat ex l. *pro oneribus* c. *de jure dotis*, ubi ideo dicitur constitui dotem, ut ex ea vir uxorem alat. Excipe, nisi vir duxerit absque promissione dotis; aut dos fortuito, & sine uxoris culpa perit: vel uxor denique famulatum suum viro præstet; ratione ejus alii debet a viro: ob adulterium autem potest vir uxori negare alimenta; verum si sit occultum, nequit illa negare cum infamia uxoris, aut aliorum scandalo.

51. *Quæst. 2. Quid est divortium, & quod duplex?* R. divortium in genere est separatio

conjugum inter se; est autem duplex: divor-
tium quoad vinculum, cum ita separantur, ut
nullum maneat vinculum matrimonii; & quoad
thorum, cum manente vinculo, separantur quoad
habitationem, mensam, thorum. Jam vero cer-
tum est, matrimonium inter fideles esse quoad
vinculum indissolubile, & declarat Trid. Sess.
24. *Can. 5. & 7.* Idque jure naturali, & Divino,
cum solubilitas repugnet fini institutionis Matrimo-
nii, nimirum rectæ educationi prolis. Nec
solum consummato id convenit, sed etiam rato,
quod pariter ad eum finem ordinatur. De jure
autem divino positivo constat Matth. c. 19.
*quod Deus conjunxit, homo non separet; & Lu-
cæ 17. Omnis qui dimittit uxorem suam, & al-
teram ducit, mæchatur.* Pauli 1. ad Cor 7. *Iis,
qui matrimonio conjuncti sunt, præcipio, non ego,
sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod
si discesserit, manere innuptam, aut viro suo
reconciliari.*

52. *Quæst. 3.* An aliquando matrimonium
consummatum dissolvi possit quoad vinculum?
R. 1. certum est illud dissolvi morte alterius con-
jugis, ita ut is, qui superstes sit, possit iterum
matrimonio copulari. 2. certum est dictis est,
vivente conjugè nullo humano jure posse solvi
vinculum matrimonii, cum sit divino jure inso-
lubile. R. 3. ex privilegio in favorem fidei a
Christo Domino concesso, dissolvi matrimonium
infidelium, si altero ad fidem converso, alter in
sua infidelitate obduratus renuit cohabitare cum
converso, aut cohabitare vult, sed non sine
contumelia Creatoris, aut periculo subversionis

conjugis fidei. Patet ex c. *quanto de divort. & ex*
1. Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat: non
enim servituti subjectus est frater, aut soror in
hujusmodi.

53. Quod si uterque conjux ad fidem conver-
titur, matrimonium fit ratum, id est indissolu-
bile ex c. *quanto de divort.* modo sit consumma-
tum post conversionem; alias R. Pontifex gra-
vibus de causis dispensare potest, ut constat ex
decreto Urbani VIII. & late probat Bened. XIV.
de Syn. lib. 6. c. 4. adducens auctoritatem S.
Pii V. & Greg. XIII. qui id aliquando in pra-
xim deduxere. Quid vero si infidelis nolit qui-
dem Christianam religionem amplecti, sed ta-
men cum conjugè fidei habitare vel sine al-
terius periculo, nec injuria Creatoris? Adhuc
illud matrimonium dissolvi posse, censent TT.
multi cum Bellarmino de Mat. c. 12. Est ta-
men hoc loco animadvertendum 1. cum D. Tho-
ma, matrimonium illud non solvi, donec fi-
delis transeat ad alias nuptias. 2. iste prius
monere debet infidelem, an velit ad fidem con-
verti ex præcepto Greg. XIII. & Pii V. Quod si
infidelis sit longe absens, aut ita latitans, ut
facile interpellari nequeat, multi requirunt dis-
pensationem S. Pontificis, ut possit alter no-
vum matrimonium contrahere. V. laudatum Be-
ned. qui plures solvit quæstiones ad hoc argu-
mentum pertinentes.

54. *Quæst. 4.* Quomodo solvatur quoad vin-
culum matrimonium ratum? R. Matrimonium ra-
tum, & legitimum, sed nondum copula consum-
matum dissolvitur 1. per professionem Religio-

sam. 2. per Papæ dispensationem, Constat primum ex Trident. Sess. 4. Can. 6. *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum per solemnem Religionis professionem alterius conjugis non dirimi, anathema sit.* Cuilibet ergo conjugum datur bimestre ad deliberandum, utrum velit matrimonium consummare, an potius Religionem ingredi. Quo tempore exacto, non licet ulterius solvere matrimonium, & tenetur quilibet alteri eorum exigenti reddere debitum, Dum autem conjux ordinem religiosum est ingressus alter nequit ad alias nuptias transire, donec conjux profiteatur; quod si ille professionem non emitat, tyrocinio exacto, tenetur stare contractui matrimonii, qui per solam professionem dissolvitur.

55. Dissolvitur quoque matrimonium ratum auctoritate Papæ ob causam gravissimam, ut re ipsa in eo dispensarunt Martinus V. & Eugenius IV. & teste S. Antonino Pius II., & Pius IV., teste Navarro, Greg. XIII. & alii. Videtur enim hanc potestatem ad bonum Ecclesiæ concessam esse a Christo ipsius Vicario, sicut & ad dispensandum in professione Religiosa, quæ fortius est vinculum. Ita Bellarminus, Navarrus, & alii contra S. Bonav. Scotum, & alios non paucos.

56. *Quest. 5.* Quando licet divortium quoad thorum? R. manente vinculo matrimonii licet conjugibus invicem separari quoad thorum, & domicilium, si justæ, & graves causæ intercedant. Causæ autem divortii sex omnino assignari solent. 1. est adulterium alterius. 2. sævitia

alterius, sed non nisi auctoritate judicis. 3. si conjux alterum ad hæresim, aliudve grave peccatum inducit, vel in grave ipsius periculum. 4. morbus contagiosus, ex quo probabiliter imminet periculum infectionis. 5. hæresis, vel apostasia matrimonio superveniens, quæ si periculum afferat subversionis, innocens tenetur ab alio separari; si secus, non tenetur, sed potest ab eo discedere imo, & potest ingredi religionem, si hæresis ab Ecclesia sit judicata. 6. mutuus consensus ob finem aliquem spirituales. Quod tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur Religionem; aut altero Religionem ingressu, conjux remanens in sæculo emittat votum continentiæ.

57. *Quest. 5.* Qualis adulterii notitia sufficiat ad divortium faciendum? R. certum est omnibus, virum posse dimittere uxorem adulteram, ut constat ex verbis Christi Matth. 5. v. 19. *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit mæchatur.* Idem communiter docetur de viro adultero, quem potest uxor dimittere, ex c. *præterea* 32. q. 5. & c. *idolatriæ* 37. q. 1. Resp. 2. ad id non sufficit suspicio quævis de adulterio, sed talis, quæ secum ferat moralem quandam certitudinem, ut cum D. Th. & Antonino TT. docent; quamquam non requiratur certitudo tanta in foro interno, quanta in externo. Hinc ad faciendum divortium non sufficiunt amplexus, oscula, tactusque impudici, nisi ex adjunctis vehementer oriatur suspicio de adulterio. Nomine autem adulterii in hoc loco veniunt etiam so-

domia, & bestialitas, ut probabilior sententia docet cum D. Th. *suppl.* q. 62. ar. 1.

58. *Quæst.* 7. An vir cognito adulterio uxoris teneatur eam dimittere? R. ratione adulterii tantum non teneri, quia divortium, introductum in favorem innocentis, non debet in ejus poenam verti. Ita D. Th. loco cit. ar. 5. *ex c. idol.* 27. q. 1. Ubi laudatur Aug. dicens: *Dominus autem permisit, causa fornicationis uxorem dimitti, non jussit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit non dimittat uxorem infidelem.* Monent autem Doctores cum D. Th. virum sæpe ad id obligari ad vitandum scandalum, ne videatur ejus peccati particeps; vel ad correptionem uxoris, nisi alia via eam possit corrigere. Uxor autem non nisi raro tenetur virum adulterum dimittere; nisi forte ad tempus, dum spes affulget probabilis ea via fore corrigendum Utrum autem innocens conjux teneatur alterum recipere ex adulterio emendatum? Aliqui ajunt ad id obligari ex lege charitatis; ergo vero non ausim id ei onus imponere, cum ex una parte id a Christo permissum videam; & ex alia non videam, cur lex charitatis obliget ad tantum onus, ut quis recipiat eum apud se, qui sibi fregit conjugii fidem. Unde verba illa c. si vir adulter: *debet, sed non sæpe recipere peccatricem, a glossa explicantur de debito quodam honestatis, non necessitatis.*

59. *Quæst.* 8. An, & quando non liceat conjugii divortium facere ab adultero conjuge? R. id non licere 1. si uterque sit adulter, quod

si alter sit emendatus, potest juxta multos divertere ab adultero, qui nolit resipiscere; quod tamen alii probabiliter negant. 2. si conjux consentiat in adulterium alterius, amittit jus recedendi *ex c. discretionem de eo, qui cogn.* Sed consentire censendus non est, qui vel ignorat, vel prudenter præbuit tantum remotam, ut vir, qui feminam male tractavit. 3. conjux, qui per vim, aut errorem innoxium adulterium commisit; sed metus non excussat. Notat etiam Dicastillo, virum posse uxorem dimittere, quæ extra matrimonium fornicetur, putans virum esse mortuum; secus si vir fornicetur, putans mortuam uxorem. 4. si injuria sit remissa, sibi verbo, sibi tacite aliquando externo signo; sed qui post condonationem in adulterium relabatur, jus alteri præbet dimittendi.

60. Demum notare oportet sequentia. 1. facto divortio per sententiam judicis, potest innocens cogere adulteram, ut ad se redeat, nisi ex ejus licentia votum continentiae emiserit. Ita contra paucos tenet communis sententia cum D. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 6. quia, ut ait S. D. *cum divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus revocandi uxorem.* Id tamen non nisi raro expedit ob timorem mortis, aut sævitiae facile a viro inferendæ. 2. si conjux innocens, facto juridice divortio, in adulterium labitur, secundum multos, cum injuria sit compensata, jus amittit divortii, ita ut, altero petente, teneatur ad eum redire. Negat tamen probabilior sententia cum D. Th. quia per judicis senten-

tiam innocens absolutus fuit a servitute, & adulter jure suo privatus. Nihilominus ait D. Th. *secundum æquitatem iudex ex officio suo debet eum cogere, ut caveat periculo animæ ejus, & scandalo aliorum, quamvis non possit revocationem petere.* 3. *divortium non potest celebrari, nisi iudicio Ecclesiæ, inquit D. Th. quem Bellarminus, & alii sequuntur, cum sit actio publica, quæ privata auctoritate si fieret, magnis foret perturbationibus obnoxia.* Alii id solunt requirunt, cum adulterium est occultum, alii denique multi divortium fieri posse contendunt privata auctoritate, modo adulterium sit certum, nec ex separatione oriatur scandalum.

61. Nota 4. facta juridica separatione, vir innocens potest Religionem ingredi, etiam invita adultera & sacros Ordines suscipere, manente tamen vinculo matrimonii, si istud fuerit consummatum. Contra, etiam post divortium non licet adultero religionem ingredi, vel sacris initiari, nisi annuente ipsius conjuge, vel nisi is statum perpetuum assumpserit, aut aliter tacite veniam ei dederit. Nota 5. nomine sævitæ non potest conjux propria auctoritate conjugem dimittere ex c. *significasti de divortio*, nisi sit in mora periculum, aut iudex facile nequeat conveniri. Sed non est arguendus sævitæ conjux, qui alterum minis tantum, aut moderata pœna coerces, sed requiruntur mala gravia, & injusta, quæ nimis molestam reddant vitam, attenta conditione personarum. Facto autem divortio filii educandi sunt apud conjugem innocentem. Quod vero ad expensas attinet, si divortium fa-

ctum sit culpa patris, ejus expensis proles est educanda ex auct. *si Pater. c. divortio facto*; e contrario expensis matris, si ista fuerit in culpa, ut habetur in glossa, & communis docet sententia; quamquam in hoc non ita DD. consentiant requiritur tamen iudicis sententia.

CAPUT VI.

De impedimentis matrimonii, & præsertim de iis, quæ matrimonium impediunt tantum.

62. Sunt quædam impedimenta, quæ matrimonium reddunt tantum illicitum; alia insuper illud irritum faciunt. Priora dicuntur impediencia; posteriora dirimentia. Jam vero quod Ecclesia possit constituere impedimenta matrimonium impediencia non negant vel ipsi hæretici, qui tamen ipsi denegant potestatem adstruendi impedimenta dirimentia. Sed contra ipsos statuit Trid. Sess. 24. Can. 4. *Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse instituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in is constituendis errasse, anathema sit.* Quamvis enim Ecclesia non possit invalida reddere Sacramenta a Christo D. instituta, potuit tamen ob bonum commune Ecclesiæ infirmare contractum, sine quo Sacramentum matrimonii non conficitur.

Hanc potestatem convenire R. Pontifici, & Concilio Generali, nemo unus dubitat. An etiam eam habeant Episcopi, controversitur a TT. Quicquid sit de ipsorum jure primitivo, ipsi per se non licet ex veteri Ecclesiæ consuetudine,